

**Nesprávnost dosavadních překladů
Newtonova prvního zákona pohybu.
Kuriozita Machova překladu.**

*Martin Černohorský
Ústav teoretické fyziky a astrofyziky
Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity*

PHILOSOPHIÆ
NATURALIS
PRINCIPIA
MATHEMATICA.

Autore J. S. NEWTON, Trin. Coll. Cantab. Soc. Matheseos
Professore Lucasiano, & Societatis Regalis Sodali.

IMPRIMATUR.
S. PEPYS, Reg. Soc. PRÆSES.
Julii 5. 1686.

LONDINI,

Jussu Societatis Regiæ ac Typis Josephi Streater. Prostat apud
plures Bibliopolas. Anno MDCLXXXVII.

LEX I.

Corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus a viribus impressis cogitur statum illum mutare.

Projectilia perseverant in motibus suis, nisi quatenus a resistentia aeris retardantur, & vi gravitatis impelluntur deorsum. Trochus, cujus partes cohærendo perpetuo retrahunt sese a motibus rectilineis, non cessat rotari, nisi quatenus ab aere retardatur. Majora autem Planetarum & Cometarum corpora motus suos & progressivos & circulares in spatiis minus resistentibus factos conservant diutius.

Newton 1687

Lex I.
Corpus omne perseverare in
statu suo suo quiescendi
vel movendi
uniformiter in directum, nisi
quatenus
a viribus impressis cogitur
statum illum mutare.

Newton 1726

Lex I.
Corpus omne perseverare in
statu suo suo quiescendi
vel movendi
uniformiter in directum, nisi
quatenus illud
a viribus impressis cogitur
statum suum mutare.

- Die Geschichte und die Wurzel
des Satzes von der

ERHALTUNG DER ARBEIT.

VORTRAG

GEHALTEN

UN DER K. BOHM. GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN AM 15. NOV. 1871

VON

E. MACH,

PROFESSOR DER PHYSIK AN DER UNIVERSITAT PRAG.

PRAG, 1872.

- **Das Trägheitsgesetz** ist nachher von N e w t o n (Philosophiae naturalis principia mathematica Amstelodami 1714 tom. I. P. 12)

folgendermassen formuliert worden:

- Axiomata sive leges motus, Lex I.
- Corpus omne perseverare in státu suo quiescendi vel movendi uniformiter in directum nisi quatenus a viribus impressis cogitur statum illum mutare.

Hierauf bezügliche Stellen finden sich noch p. 2 und p. 358.

Seit Newton hat nun das Trägheitsgesetz, welches bei Galilei noch eine blosser Bemerkung ist, die Würde und Unantastbarkeit eines päpstlichen Ausspruchs. Man kann dasselbe vielleicht am besten so aussprechen:

Jeder Körper behält seine Richtung und Geschwindigkeit bei, solange dieselbe nicht durch äussere Kräfte abgeändert wird.

Ich habe nun schon vor vielen Jahren bemerkt, dass in diesem Trägheitsgesetz eine grosse Unbestimmtheit liegt, indem nicht gesagt gegen welche Körper die Richtung und Geschwindigkeit des bewegten Körpers gemeint ist.

Mott 1729

Law I. Every body continues in its state of rest, or of uniform motion in a right line, unless it is compelled to change that state by forces impressed upon it.

Thomson-Tait 1879

Every body continues in its state of rest or of uniform motion in a straight line, except in so far as it may be compelled by force to change that state.

Marquise du Chastelet   1756

Première loi. – Tous corps persévère dans l'état de repos ou de mouvement uniforme en ligne droite dans lequel il se trouve, à moins que quelque force n'agisse sur lui et ne le contraigne a changer d'état.

Marie-Françoise Biarnais 1985

Tous corps persévère en son état de repos ou de mouvement rectiligne uniforme, sauf si des forces «imprimées» le contraignent d'en changer.

Stephen Hawking

1985

Tous corps demeure
à l'état de repos, ou poursuit
un mouvement rectiligne uniforme,
à moins qu'il ne soit soumis
à une force extérieure.

Strouhal – Kučera

1910

"Každé těleso setrvává ve svém stavu klidu nebo pohybu rovnoměrného přímočarého" – a dokládá: "leč by vnějšími silami bylo nuceno stav svůj měniti."

Záviška

1933

Každé těleso setrvává ve svém stavu klidu nebo rovnoměrného pohybu v přímé čáře, leč by bylo vnějšími silami nuceno stav svůj změnit.

Horák – Krupka

1966

Každé těleso setrvává ve stavu klidu nebo rovnoměrného přímočarého pohybu, není-li vnějšími silami nuceno tento stav měnit.

Uvedené formulace prvního zákona mají
správný fyzikální obsah,
ale jiný, než
je fyzikální obsah Newtonovy formulace
v Principiích.

Erhaltung der Arbeit
Noten S. 47

**Jeder Körper behält
seine Richtung und
Geschwindigkeit bei,
so lange dieselbe nicht
durch äussere Kräfte
abgeändert wird.**

Mach 1872

**Každé těleso
zachová svůj směr
a rychlost,
pokud nejsou
změněny vnějšími
silami.**

Wolfers 1872

1. Gesetz. Jeder Körper beharrt in seinem Zustande der Ruhe oder der gleichförmigen geradlinigen Bewegung, wenn er nicht durch einwirkende Kräfte gezwungen wird, seinen Zustand zu ändern.

Mach 1883

1. Gesetz. Jeder Körper beharrt in seinem Zustande der Ruhe oder der gleichförmigen geradlinigen Bewegung, wenn er nicht durch einwirkende Kräfte gezwungen wird, seinen Zustand zu ändern.

1. zákon pohybu

Dosavadní překlady, resp.
fyzikální literatura:

**Každé těleso setrvává
ve stavu klidu
nebo rovnoměrného
přímocharého pohybu,
pokud není
vnějšími silami nuceno
svůj stav změnit.**

Obsah původní latinské,
od Motta (1729) až po
současnost chybně překládané
Newtonovy formulace:

**Každé těleso setrvává
ve svém stavu klidu
nebo rovnoměrného pohybu
v daném směru přímo vpřed,
pokud není působícími silami
nuceno svůj stav změnit.**

Often the question has been raised why there are both a first and a second law since, as Rouse Ball put it, the first law "seems to be a consequence of the second law," so that "it is not clear why it was enunciated as a separate law."³

3. W. W. Rouse Ball, *An Essay on Newton's "Principia"* (London:Macmillan and Co., 1893; reprint, with an introd. by I. B. Cohen, New York and London: Johnson Reprint Corp., 1972), p. 77.

ISAAC NEWTON

The Principia

Mathematical Principles of Natural Philosophy

A New Translation

by **I. Bernard Cohen** 1914–(2003)

and Anne Miller Whitman 1937–1984

assisted by Julia Budenz

1999

Cohen

1999

**Every body perseveres in its state
of being at rest or of moving
uniformly
straight forward,
except insofar as it is compelled to
change its state by forces
impressed.**

Cohen (1999):

Thus a possible clue to Newton's thinking is found in the examples used in the discussion of the first law, analyzed below, each one of which is (unlike the forces in law 2) a continually acting force.

Accordingly, we may conclude that law 1 is not a special case of law 2 since law 1 is concerned with a different kind of force.

John Herivel:

The Background to Newton's Principia.

A Study to Newton's dynamical Researches
in the years 1664-84.

Oxford at the Clarendon Press, 1965, 337 p.

P. 82:

DYNAMICS OF A SINGLE ROTATING BODY

Free rotation of an extended body

In § 8 of the same MS. V Newton gives a wonderfully just physical appreciation of the **free rotation of an extended body**. In the first place **every such body keeps the same real quantity of circular motion so long as it remains undisturbed.**

This is the principle of circular motion for rotating bodies.

Moreover, it continues to rotate about the same axis which always remains parallel to itself provided the endeavours of its four quarters away from the axis of rotation balance. [...]

It is to be regretted that Newton did not proceed to give a quantitative treatment of this problem.

It is clear that his unerring intuition had led him to an almost perfect physical appreciation of the problem.

Newton, MS. Xa

Lex 1. Vi insita corpus omne perseverare in státu suo quiescendi vel movendi uniformiter in linea recta nisi quatenus viribus impressis cogitur statum illum mutare.

Motus autem uniformis hic est duplex, progressivus secundum lineam rectam quam corpus centro suo aequabiliter lato describet et circularis circa axem suum quemvis qui vel quiescit vel motu uniformis latus semper manet positionibus suis prioribus parallelus.

1. zákon. Vštípenou silou setrvává každé těleso ve svém stavu klidu nebo rovnoměrného přímočarého pohybu, ledaže je silami na ně působícími přinuceno stav onen změnit.

Tento rovnoměrný pohyb je však dvojí, postupný v přímce, kterou těleso opisuje svým rovnoměrně se pohybujícím středem, a otáčivý kolem osy, která buď je v klidu, nebo pohybující se rovnoměrně zůstává stále rovnoběžná se svými předchozími polohami.

~~infortium theocentibus non confidoro. sicut et alia vici in corpore~~
elasticitate, motibus, libeitate sic prout qui hunc considero.
Def. 10. Memento quantitates sunt ipsarum principia gene-
rancia vel alterancia fluxu continuo: ut tempus presens praeh-
erit et futuri, motus presens praeherit et futuri, vis centrifuga
aut alia quavis momentanea impulsus, punctum linea, linea super-
fici, superfici solidi et angulus contactus anguli rectilinei.

Def. 13. Exponentes temporum spatio-rum motuum claritate
et virium sunt quantitates eadem proportionales exponendis
Hoc omnia super explicare visum est ut Lecturae et distinctis
principiorum Mechanicorum conceptibus imbutus accederet ad sequentia
Quantitates autem absolutas et relativas ab invicem ^{sedulo} ~~seculis~~ distinguat
ut ~~causa sunt~~ ^{causa sunt} eo, quod phenomena omnia pendant ab absolutis,
Vulgo autem qui cogitationes a sensibus abstrahere neferunt
semper loquuntur de relativis, usque adeo ut absurdum foret vel
sapisantibus ~~aut~~ ^{vel etiam} prophetis apud hos aliter loqui. Unde et sacra liti-
ra et Scripta Theologorum de relativis semper intelligenda sunt,
et crasso laboraret praesidio qui inde de rerum naturalium
motibus absolutis ^{physicis} disputationes moveret. ~~Primum est et si quis~~
~~litem in magnitudine non apparent ad absoluta~~ ^{Primum est et si quis}
~~maxima minima quorum contrahant. Quae~~

Leges motus.

Lex 1. Vi imperta corpus ~~sempiternis~~ ^{omne} perseverare in statu suo quies-
cendi vel movendi uniformiter ^{in linea recta} nisi, quatenus visibus
impresis ~~temporibus~~ cogitur statum illum mutare. Motus enim

Lex 2. Mutationem motus proportionalem est vi impresse et fieri
secundum lineam rectam qua vi illa imprimitur. Hae duae Leges
sunt respicientis habitus namque proportionem quantitatis uniformiter et secundum lineam

Lex 3. Corpus omne tantum habet reactionem quantum agit in
alterum. ^{Lex} Si uterque aere plena premit vel ferit alteram
sibi consimilem cedet utraq. equaliter introrsum. Si ~~magis tra-~~
~~hit ferrum~~ ^{magis tra-} hit ferrum ~~magis tra-~~ hit ferrum ~~magis tra-~~ hit ferrum.
~~Si corpus impingens in~~ Si corpus impingens in
alterum vi sua mutat motum alterius et ipsius motus (vel equali-
tatem pressionis mutae) vi alterius tantum mutabitur. Si magis
trahit ferrum ipsae ~~magis tra-~~ hit ferrum ~~magis tra-~~ hit ferrum ~~magis tra-~~ hit ferrum.

Lex 4. Corpus in dato spatio inclinatorum eodem est motus
intra se sive spatium illud absolute quiescat sive moveat id perspicue

ut
postquam
vellem quam corpus cetero suo respicit
postquam
et integrum experientia non quae
si primi proportionales ad motum
si est duplex, progressus secundum lineam
vel motu uniformi semper manet
liberis. Et integrum experientia non quae
si est duplex, progressus secundum lineam
vel motu uniformi semper manet
liberis. Et integrum experientia non quae

Tento rovnoměrný pohyb je však dvojí, postupný po přímce, kterou těleso opisuje svým rovnoměrně se pohybujícím středem, **a otáčivý** kolem osy, která je buď v klidu nebo pohybující se rovnoměrně zůstává stále rovnoběžná se svými předchozími polohami.

Herivel 86

... There is, however, a very interesting reference to rotation at the end of his enunciation of the principle of inertia in MS. Xa: there he continues

Motus autem uniformis hic est duplex, progressivus secundum lineam rectam quam corpus centro suo aequabiliter lato describit et circularis corca axem suum quemvis qui vel quiescit vel motu uniformi latus semper manet positionibus suis prioribus parallelus.

It would seem, therefore, that originally Newton had in mind a principle of inertial *rotatory* motion besides that of *translatory* motion.

Principia, Liber tertius.

Propositio XVII. Theorema XV.

Planetarum motus diurnos uniformes

*esse, et librationem
Lunae ex ipsius motu
diurno oriri.*

Patet per motus

Legem I. et Corol. 22.
Prop. LXVI. Lib.I.

Denní pohyby planet jsou rovnoměrné

*a librace Měsíce vznikají z
jeho denního pohybu.*

Plyne z 1. zákona

a z koroláru 22 propozice
LXVI knihy I.

Devět Newtonových formulací prvního zákona pohybu

1 – ..., 2 – ..., 3 –...

4 – MS.VII, Hyp. 1.

Bodies move uniformly in straight lines unless so far as they are retarded by the resistance of the medium or disturbed by some other force.

5 – MS. IXa, Hyp. 2.

Corpus omne sola vi insita uniformiter secundum rectam lineam in infinitum progredi nisi aliquid extrinsecus impediat.

6 – MS. IXc, Lex 1.

Sola vi insita corpus uniformiter in linea recta semper pergere si nil impediat.

7 – MS. Xa, Lex 1.

Vis insita corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter in linea recta nisi quatenus viribus impressis cogitur statum illum mutare.

8 – MS. XI, Lex 1. Principia 1687, 1713

Corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter

in directum, nisi quatenus a viribus impressis cogitur statum suum mutare.

Principia 1726

9 – Corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter

in directum, nisi quatenus illud a viribus impressis cogitur statum suum mutare.

První příklad: TRANSLACE

Projectilia perseverant in motibus suis, nisi quatenus a resistentia aeris retardantur, et vi gravitatis impelluntur deorsum.

Projektily setrvávají ve svých pohybech až na to, že je zpomaluje odpor prostředí a že jsou silou gravitace hnány zeshora dolů.

Druhý příklad: ROTACE

Trochus, cujus partes
cohaerendo perpetuo
retrahunt a motibus
rectilineis, non cessat
rotari, nisi quatenus ab
aere retardatur.

Kolo, jehož části strhávají
při vzájemné trvalé vazbě
jedna druhou
z přímočarých pohybů,
se nepřestává otáčet,
zastaví se teprve
působením odporu
prostředí.

Třetí příklad: SUPERPOZICE

Majora autem
Planetarum et
Cometarum corpora
motus suos et
progressivos et circulares
in spatiis minus
resistentibus factos
conservant diutius.

Avšak mohutnější **tělesa**
planet a komet
zachovávají své pohyby
jak postupné tak otáčivé,
vytvořené v prostorách
kladoucích menší odpor
déle.

Vulgus autem qui cogitationes a sensibus abstrahere neferunt
 semper loquuntur de relativis, usque adeo ut absurdum foret vel
 sapientibus ^{vel etiam} prophetis apud hos aliter loqui. Unde et Sacra liti-
 ra et Scripta Theologorum de relativis semper intelligenda sunt,
 et crasso laboraret praesudicio qui inde de rerum naturalium
 motibus ^{philosophicis} absolutis Disputationes moveret. ~~Primum est ac si quis~~
~~lucan~~ ^(in Gen 1) ~~in magnitudine non apparetur sed absoluta~~ ~~inter~~ ~~duo~~
~~maxima lumina~~ ~~contenderit.~~ ~~Quia~~

Leges motus.

Lex 1. Vi impressa corpus ^{omne} ~~semper~~ perseverare in statu suo quies-
 cendi vel movendi uniformiter ^{in linea recta} ~~in linea recta~~ nisi quatenus viribus
 impressis ~~et impeditis~~ cogitur statum illum mutare. Motus autem

Lex 2. Mutationem motus proportionalem esse vi impressae et fieri
 secundum lineam rectam qua vis illa imprimitur. Hae duabus Legibus
 jam receptissimis Galileus invenit projectilia gravitate uniformiter et secundum lineas

Lex 3. Corpus omne tantum pati reactione quantum agit in
 alterum. ^{si quid premit vel trahit alterum, et eo tantum premitur vel trahitur.}
 Lex 4. Si vesica aere plena premit vel fricit alteram

et vi priori
 illius statum mutandum impressa,
 et vi priori
 huius est duplex, progressivus secundum lin-
 eam quoniam qui vel quiescit vel motu uniformi. latus
 in medio non resistit non resistitur. Ab.
 et vi priori
 motu uniformi. latus
 Parabolica
 cum vi in corpus alterum ad illius statum mutandum impressa,
 et vi priori
 huius est duplex, progressivus secundum lin-
 eam quoniam qui vel quiescit vel motu uniformi. latus
 in medio non resistit non resistitur. Ab.
 et vi priori
 motu uniformi. latus
 Parabolica

Newtonův první zákon pohybu:

Každé těleso setrvává ve svém stavu klidu nebo rovnoměrného pohybu v daném směru přímo vpřed (*rozumí se v daném směru přímo vpřed ve smyslu pohybů specifikovaných v druhé větě rukopisné dvouvěte formulace prvního axiomu, resp. v komentáři k jednověte formulaci v Principiích*), pokud není působícími silami nuceno svůj stav změnit.

- 2012 Černohorský M.: Newtonův první zákon pohybu 1687 (1726) ve světle Newtonových rukopisů. Čs. čas. fyz. 62 (2012) 331.
- 2012 Černohorský M.: Der wahre Inhalt Newton's ersten Gesetzes der Bewegung 250 Jahre nicht völlig interpretiert. Internationaler Kongress zu neuen Formen der Lehre und des Lernens. Saarbrücken, 22. –23. November 2012.
- 2012 Černohorský M.: Newtonův první zákon pohybu 1687 (1726) ve světle jeho rukopisů. Přednáška. Seminář Ústavu teoretické fyziky a astrofyziky Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. 16. 11. 2012.
- 2010 Černohorský M.: Newtonova translačně-rotační formulace prvního zákona pohybu. In: P. Dub a J. Musilová (Eds.): Ernst Mach – Fyzika – Filosofie – vzdělávání. muni PRESS, Masarykova univerzita 2010. 284 s. S. 248–254.
- 1991 Černohorský M.: Mach's criticism on Newton's axiomatization and the Rotation in Lex I. In: Prosser V., Folta J. (eds.): Ernst Mach and the Development of Physics. Conference papers. Karolinum, Prague, 1991. 531 p. Pp. 267–270.
- 1988 Černohorský M.: The rotation in Newton's wording of his first law of motion. In: Kamiński W. A. (red.): Proceedings of the Lublin Tercentary Celebration "Isaac Newton's Philosophiae Naturalis Principia Mathematica", 15–17 October 1987, Lublin, Poland. World Scientific Publ. Co., Singapore-New Jersey-Hong Kong, 1988. 221 p. Pp. 28–46.
- 1979 Černohorský M.: Problém interpretace Newtonovy formulace prvního pohybového zákona. Folia facultatis scientiarum naturalium Universitatis Purkynianae brunensis 20 (1979), Physica 28, opus 3, pp. 5–32. Univerzita J. E. Purkyně, Brno, 1979.
- 1977 Černohorský M.: Nová formulace Newtonova prvního pohybového zákona. Folia facultatis scientiarum naturalium Universitatis Purkynianae brunensis 18 (1977), Physica 23, opus 1, pp. 5–36. Univerzita J. E. Purkyně, Brno, 1977.
- 1977 Černohorský M.: Přednáška na konferenci. 30. 8. 1977. Tři Newtonovy nápovědi k zahrnutí rotace do prvního axiomu. 5. konference československých fyziků, Košice, 29. 8. –1. 9. 1977.

• 1975 Černohorský M.:

Newtonova formulace prvního pohybového zákona.

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie 20 (1975) 344–349.

- 1975 Černohorský M.: Newtonova formulace 1. pohybového zákona. Přednáška ve Fyzikální pedagogické skupině brněnské pobočky Jednoty československých matematiků a fyziků. Brno, 9. dubna 1975.....